

تأثیر نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی بر سازگاری زناشویی دبیران متأهل شهرستان پاکدشت

زهرا کرمانی مامازندی*

دکتر عصمت دانش**

چکیده

هدف اصلی این پژوهش علی-مقایسه‌ای تعیین تأثیر نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی بر سازگاری زناشویی دبیران متأهل شهرستان پاکدشت است. بدین منظور ۳۲۵ نفر از دبیران متأهل شهرستان پاکدشت با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبی انتخاب شدند. ابزارهای به کار رفته در این پژوهش عبارت بودند از: پرسشنامه‌های نگرش مذهبی خدایاری‌فرد (۱۳۷۸)، هیجان‌خواهی فرم پنجم زاكرمن (۱۹۷۸) و سازگاری زناشویی اسپانیر (۱۹۷۶). داده‌ها با استفاده از تحلیل واریانس تک متغیری، تحلیل واریانس دومتغیری و تی مستقل تحلیل شد. نتایج نشان داد که تأثیر نگرش مذهبی بر مؤلفه‌های سازگاری زناشویی معنادار نیست. از بین مؤلفه‌های هیجان‌خواهی، تنها تأثیر مؤلفه هیجان و ماجراجویی بر همبستگی دونفره سازگاری زناشویی و تأثیر بازداری‌زدایی بر ابراز عواطف دونفره سازگاری زناشویی معنادار بود، از سوی دیگر تأثیر تعاملی نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی بر سازگاری زناشویی معنادار بود. تفاوت معناداری بین نگرش مذهبی زنان و مردان وجود داشت و در مؤلفه‌های هیجان‌خواهی و سازگاری زناشویی بین دو جنس تفاوتی مشاهده نشد.

کلید واژه‌ها:

دبیران، سازگاری زناشویی، متأهل، نگرش مذهبی، هیجان‌خواهی

مقدمه

ازدواج به عنوان نخستین سنگ‌بنای تشکیل خانواده، همواره در گستره تاریخ فصل کاملی از اصول و قواعد را در تعالیم دینی و اجتماعی به خود اختصاص داده است. اهمیت و ارزش ازدواج تا حدی است که خداوند رحمان و رحیم در سوره‌ها و آیه‌های متعدد - از جمله در آیه ۲۱ سوره روم، درباره ازدواج تأکید کرده و رسول خدا (ص) برای استمرار آن می‌فرماید: «فانكحو الاكفاء» یعنی با افراد هم‌شأن خود ازدواج کنید (مظاهری، ۱۳۸۳). به رغم خوشایند بودن پیوند ازدواج، یافته‌های پژوهشی حکایت از آن دارد که رضایت زوج‌ها به آسانی به دست نمی‌آید در نتیجه قوی‌ترین پیوند انسانی، یعنی ازدواج، در مستحکم‌ترین قرارگاه آن، یعنی سامانه خانواده، در معرض خطر جدی قرار دارد، افزایش میزان طلاق در جوامع مختلف و نیز کشور ما مؤید این مطلب است (رضایی، ۱۳۸۳). به این دلیل ضروری است که به عوامل مؤثر بر سازگاری زناشویی توجه شود. با شناسایی این عوامل می‌توان میزان ازدواج‌های با خطر بالا را کاهش داد و بر رضایت و شادکامی ازدواج‌های موجود افزود و از این طریق از پیامدهای ناگوار نابسامانی‌های خانوادگی جلوگیری کرد. از آنجا که تاکنون پژوهشی با این عنوان انجام نشده است، پژوهش حاضر در نظر دارد، تأثیر نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی را بر سازگاری زناشویی بررسی کند.

مسئله مهم در ازدواج، سازگاری زناشویی و رضایت از ازدواج است، الیس معتقد است سازگاری زناشویی احساسات عینی خشنودی رضایت و لذت تجربه شده از طرف همسر، با در نظر گرفتن همه جنبه‌های زندگی زناشویی است (صادقی، ۱۳۸۴).

مذهب، به عنوان مجموعه‌ای از اعتقادات، باورها و نیایدها و نیز ارزش‌های اختصاصی و تعمیم‌یافته، از مؤثرترین تکیه‌گاه‌های روانی به شمار می‌رود که قادر است معنای زندگی را در لحظه لحظه‌های عمر فراهم کند و در شرایط خاص نیز با فراهم‌سازی تکیه‌گاه‌های تبیینی، فرد را از تعلیق و بی‌معنایی نجات دهد (بهرامی احسان، ۱۳۷۸). منظور از نگرش مذهبی، نگرش نظامداری از باورها و اعمال نسبت به امور مقدس است. ایستاری است که معطوف به امر مقدس در دو بعد آشنایی و دین باوری می‌شود، نگرش به امور ماورائی است که احراز و تقویت آن یگانگی، ثبات، استمرار و پایداری فرد در جامعه را موجب می‌شود (یاوری، ۱۳۸۵).

نگرش مذهبی می‌تواند در ارتباط با زناشویی مؤثر باشد، زیرا مذهب شامل رهنمودهایی برای زندگی و ارائه دهنده سامانه باورها و ارزش‌ها است که این ویژگی‌ها می‌توانند زندگی زناشویی را متأثر کنند (هانلر و گنچوز^۱، ۲۰۰۵).

نتایج پژوهش احمدی و همکاران، (۱۳۸۵) نشان داد تقیدات مذهبی در تمامی ابعاد سازگاری زناشویی نقش دارد. تقیدات مذهبی مورد بررسی در پژوهش آنها عبارت بودند از: اقامه نماز، روزه گرفتن، تلاوت قرآن، اهتمام به نماز، شرکت در نماز جماعت و جمعه، انجام دادن امر به معروف و نهی از منکر، واجبات دین از روی علاقه، نوع پوشش، گرایش به مد روز، رعایت حد در پوشش، ارتباط با نامحرم، توجه به مادیات، اعتقاد به پول به عنوان حلال همه مشکلات، اعتماد به مذهب به عنوان کلید خوشبختی، میزان توکل به خدا برای حل مشکلات زندگی، تردید نیست که انسان‌های خداشناس و دین‌باور و کسانی که از احکام و شریعت اسلام پیروی می‌کنند، به ملاک تدبیر، به عنوان یکی از معیارهای اصلی در انتخاب برای ازدواج توجه می‌کنند. پوشش، حجاب و نگاه خود را محافظت می‌کنند، همسر خود را به عنوان بنده خدا قبول داشته و از ظلم و ستم بر او پرهیز می‌کنند در روابط خود با همسر ضمن رعایت اصول بهداشتی با صداقت، عطف و مهربانی رفتار می‌کنند و تمام رفتار و کردار آنها حتی در روابط جنسی با همسر جهت‌گیری الهی دارند. بنابراین، می‌توان انتظار داشت که رضایت زناشویی متأثر از میزان تقیدات مذهبی افراد است. سه بعد از سازگاری زناشویی که پایین‌ترین رابطه همبستگی را با تقیدات مذهبی داشت به ترتیب عبارت هستند از روابط جنسی، مدیریت مالی و تعارض. شاید یکی از عواملی که ممکن است باعث شود تا رابطه همبستگی این ابعاد با تقیدات مذهبی پایین باشد کمبود کار در زمینه ترویج دیدگاه‌های اسلام در این سه بعد است با توجه به این که رضایت جنسی بخش جالب توجهی از رضایت کلی از ازدواج را تشکیل می‌دهد. در این چارچوب علاوه بر نگرش مذهبی، هیجان‌خواهی به عنوان یک خصیصه شخصیتی در گستره هیجانی موضوعی بسیار ملاحظه‌پذیر در حیطه روابط زناشویی است که آثار مشهود و نتایج انکارناپذیری بر روابط میان‌فردی دارد و می‌تواند گوشه‌ای از مسائل مربوطه به روابط را در قالب روابط عاطفی میان دو فرد روشن کند که پیمان

زناشویی می‌بندند.

در آغاز دهه ۱۹۷۰، ماروین زاکرمن، روان‌شناس دانشگاه دلاویر، پژوهشی را درباره یکی از جنبه‌های شخصیت اجرا کرد که آن را هیجان‌خواهی نامید. این صفت عنصر وراثتی عمده‌ای دارد که ابتدا آیزنک به آن اشاره کرد، زاکرمن هیجان‌خواهی را به این صورت تعریف می‌کند: میل به هیجان‌ها و تجربیات متنوع، تازه، پیچیده، شدید و تمایل به مخاطره‌جویی بدنی، اجتماعی، قانونی و مالی به علت چنین تجربه‌ای. بررسی گروه‌هایی در ایالات متحده معلوم کرد که افراد زیاد هیجان‌خواه به احتمال بیشتری سیگار می‌کشند، الکل می‌نوشند، سریع رانندگی می‌کنند، تصادفات اتومبیل و محکومیت به خاطر رانندگی بی‌پروا یا در حالت مستی بیشتری دارند و به فعالیت‌های جنسی مکرر اقدام می‌کنند (شولتز، ۲۰۰۵).

میان‌نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی رابطه وجود دارد، از آنجا که عقاید و رفتارهای مذهبی، قدرت تعدیل هیجان‌ها را دارند خیلی از افراد مذهبی از مذهب به عنوان یک منبع مقابله استفاده می‌کنند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که خیلی از افراد مذهبی، از مقابله‌های مذهبی در پاسخ به بیماری‌ها، مرگ عزیزان، پیش‌بینی مرگ خود و رفتارهای مخرب (گرایش به مصرف الکل و مواد مخدر) استفاده می‌کنند (مک‌فادن^۱، ۲۰۰۲).

طبق یافته‌های زاکرمن بین‌نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی رابطه وجود دارد، افراد زیاد هیجان‌خواه از نظر نگرش‌های مذهبی از افراد کم هیجان‌خواه آزاد اندیش‌تر هستند. کسانی که نمرات بالایی در هیجان‌خواهی می‌گیرند به جای پایبندی به اعتقادات سنتی به احتمال بیشتری عقاید ملحدانه ابراز می‌کنند این افراد نگرش آسان‌گیرانه‌تری درباره رفتار جنسی دارند، افراد کم هیجان‌خواه به احتمال بیشتری مکرر به کلیسا می‌روند و نگرش‌های خشک و متعصبانه دارند (شولتز، ۲۰۰۵).

بین نمرات هیجان‌خواهی و میزان رضایت زناشویی رابطه منفی وجود دارد. بر این اساس هراندازه میزان نمرات هیجان‌خواهی بالا باشد میزان رضایت زناشویی کاهش می‌یابد. بنابراین، اگر زن یا شوهر، نمره بسیار بالایی در مقیاس هیجان‌خواهی و همسر نمره بسیار پایین داشته باشد، احتمال عدم توافق در زندگی زناشویی افزایش می‌یابد (کجباغ و همکاران، ۱۳۸۴).

از آن‌جا که درجه هیجان‌خواهی در افراد بسیار متفاوت است به نظر می‌رسد که نظام شناختی و عاطفی هر فرد قاعداً بر پایه این خصیصه سازماندهی می‌شود پس در ارتباط با دیگری باید نوعی تناسب نیز ملحوظ باشد تا بتوان دو فرد را یعنی دو شخصیت را هم‌افق تصور کرد، در این صورت باید همبستگی مهمی بین میزان هیجان‌خواهی زنان و مردانی که پیمان زناشویی می‌بندد وجود داشته باشد تا هر دو بتوانند در یک گستره و یک مسیر حرکت کنند، پس می‌توان انتظار داشت هیجان‌خواهانی که در سطح شدید هیجان‌خواهی قرار دارند تمایل به ازدواج با افرادی نظیر خود را داشته باشند و همین گرایش نیز باید در هیجان‌خواهانی مشاهده شود که در سطح خفیف هیجان‌خواهی هستند. به عبارت دقیق‌تر، همسازي زن و شوهر در این رگه را باید سبب دوام زندگی زناشویی دانست و بر عکس نابرابری سطح هیجان‌خواهی زن و شوهر را منبع تعارض‌هایی از قبیل تفاوت در استفاده از اوقات فراغت، در همنشینی با دوستان، در انجام برنامه‌های مسافرت، در ابراز علاقه‌مندی‌های فرهنگی و در نشان دادن بازخوردهایی در زمینه تربیت کودکان دانست که به نارضامندی و فروپاشی زندگی زناشویی منجر می‌شود (کجباف و همکاران، ۱۳۸۴).

فرارو و کلی-مور^۱ (۲۰۰۶)، لونتال^۲ و همکاران، (۲۰۰۲)، بتی هالاهمی و آرگیل^۳ (۲۰۰۲)، فرانسیس^۴، (۲۰۰۱) در پژوهشی نشان دادند که بین نگرش مذهبی زنان و مردان تفاوت معنادار وجود دارد.

ایگال^۵ و همکاران، (۲۰۰۳) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که بین نگرش مذهبی زنان و مردان تفاوت معنادار وجود ندارد.

استورچ^۶ در بررسی‌هایی درباره تمایلات هیجان‌خواهی در میان زنان و مردان متوجه شد مردان در هیجان‌خواهی، ماجراجویی، تجربیات سخت زندگی، شرکت در ورزش‌های سنگین و سخت و مصرف داروهای غیر مجاز نمره بالاتری می‌گیرند (استورچ، ۲۰۰۶).

نتایج پژوهش سرآبادی (۱۳۸۳) نشان داد بین میانگین نمرات هیجان‌خواهی مردان و زنان

-
1. Ferraro & Kelly-Moree
  2. Loewenthal
  3. Beti-Hallahme & Argyle
  4. Francis
  5. Egal
  6. Storch

تفاوت معناداری وجود دارد به طوری که مردها در مجموع بیشتر از زنها امتیاز کسب می‌کنند. پژوهش علی‌محمدی (۱۳۸۰) نشان داد بین سازگاری زناشویی مردان و زنان متأهل تفاوت معناداری وجود ندارد. به عبارت دیگر زنان و مردان در سازگاری زناشویی از هم متفاوت نیستند.

بررسی‌های اسمیت^۱ ۱۹۸۵ نشان می‌دهد که وضعیت جنس افراد، پیش‌بینی‌کننده سازگاری نیست (ملازاده، ۱۳۸۱).

با توجه به نتایج پژوهش‌هایی که ذکر شد و همچنین با توجه به تأثیری که نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی، به عنوان یک ویژگی شخصیتی، بر رفتارهای آدمی و روابط میان فردی دارد، پژوهش حاضر به منظور پاسخگویی به این مسأله طرح‌ریزی و اجرا شد که آیا هیجان‌خواهی به عنوان مهمترین و مؤثرترین ویژگی شخصیتی و نگرش مذهبی در سطح سازگاری زناشویی افراد تأثیر دارند؟

سؤال‌های پژوهش

- ۱- آیا نگرش مذهبی بر مؤلفه‌های سازگاری زناشویی تأثیر دارد؟
- ۲- آیا مؤلفه‌های هیجان‌خواهی بر مؤلفه‌های سازگاری زناشویی تأثیر دارند؟
- ۳- آیا نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی بر مؤلفه‌های سازگاری زناشویی تأثیر تعاملی دارند؟
- ۴- آیا بین نگرش مذهبی، هیجان‌خواهی و سازگاری زناشویی مردان متأهل با زنان متأهل تفاوت وجود دارد؟

روش پژوهش

با توجه به اینکه متغیرهای مستقل که نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی را شامل است اثر خود را بر متغیر وابسته (سازگاری زناشویی) گذاشته‌اند و امکان کنترل متغیرهای مستقل وجود ندارد، لذا پژوهش حاضر علی-مقایسه‌ای است. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبتی استفاده شد.

تعداد نمونه بر اساس روش تعیین حجم نمونه در برآورد نسبت‌ها محاسبه شد. با استفاده

---

1. Smith

از پژوهش‌های انجام شده در زمینه سازگاری زناشویی واریانس نسبتی از جامعه که بیشترین رضایت زناشویی را دارند یعنی pq (که در آن $q=1-p$ است) قرار می‌گیرد وضعیت سازگاری زناشویی زوجها مورد بررسی در پژوهش احمدی و همکاران (۱۳۸۵) نشان داد که $4/6\%$ افراد دارای نارضایتی شدید، $15/1\%$ فقدان رضایت، $49/9\%$ در شرایط مرزی (یعنی نه راضی و نه ناراضی)، $28/9\%$ دارای رضایت، $0/7\%$ دارای رضایت خیلی زیاد از روابط با همسر بودند و $0/8\%$ پاسخ نداند که با توجه به فرمول تعیین حجم نمونه برحسب α نمونه این پژوهش ۳۲۵ نفر محاسبه شد. با توجه به این که جامعه آماری شامل ۱۰۵۲ دبیر مجرد و متأهل بود که از میان آنها ۵۰۲ دبیر زن متأهل و ۴۲۱ دبیر مرد متأهل بودند که بنابر نسبت هر طبقه به جامعه در برآورد نسبت‌ها، ۱۷۷ دبیر زن متأهل و ۱۴۸ دبیر مرد متأهل به عنوان نمونه انتخاب شدند (هومن، ۱۳۸۴). برای جمع‌آوری داده‌های مرتبط با نگرش مذهبی، هیجان‌خواهی و تأثیر این دو بر سازگاری زناشویی از پرسشنامه استفاده شد. ابتدا با مراجعه به اداره آموزش و پرورش شهرستان پاکدشت از ۳۰ مدرسه مقطع متوسطه این شهرستان (پسرانه و دخترانه به صورت جداگانه و به نسبت موجود در جامعه) به صورت تصادفی ۱۵ مدرسه به عنوان نمونه انتخاب شد سپس به آن مدارس مراجعه و پرسشنامه میان دبیران متأهل توزیع شد. نحوه توزیع پرسشنامه به این صورت بود که هر چهار پرسشنامه به صورت یکجا و با هم به هر دبیر داده شد و توضیحات لازم به آن‌ها ارائه و این کار تا اتمام عمل نمونه‌گیری ادامه داشت و پس از جمع‌آوری پرسشنامه اطلاعات تجزیه و تحلیل شد.

ابزار پژوهش

۱. پرسشنامه نگرش مذهبی

این پرسشنامه را خدایاری فرد در سال (۱۳۷۸) در دانشگاه تهران ساخت و ۴۰ سؤال را شامل است. در بررسی محتوایی مواد پرسشنامه، شش حیطه موضوعی مختلف نگرش مذهبی با عناوین: عبادت، اخلاقیات، ارزش‌ها و اثر مذهب در زندگی و رفتار انسان، مباحث اجتماعی، جهان‌بینی و باورها و علم و دین مطرح شده است. این پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت و به صورت پنج گزینه‌ای در طیف کاملاً موافقم - تا حدی موافقم - بینابین - تا حدودی مخالفم - کاملاً مخالفم تنظیم و نمره‌گذاری شده است. حداقل نمره ۴۰، حداکثر نمره ۲۰۰ و میانگین

۱۲۰ است. نحوه نمره‌گذاری بدین صورت است که برای هر سؤال در پیوستار نمره‌ای بین ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد یعنی به کاملاً موافقم نمره ۵ و به کاملاً مخالفم نمره ۱ تعلق می‌گیرد. این نمرات برای سؤالات ۳۸ و ۳۴ و ۳۱ و ۲۹ و ۲۵ و ۲۳ و ۱۰ و ۲۰ و ۷ و ۴ و ۲ بالعکس است. پایایی محاسبه شده ۹۲٪ و اعتبار آن نیز ۸۵٪ گزارش شده است (رازفر، ۱۳۸۰).

۲. مقیاس هیجان‌خواهی شکل پنجم ماروین زاکرمن^۱

ماروین زاکرمن در سال (۱۹۷۸)، این مقیاس را تدوین کرده و ۴۰ ماده دو جزئی را شامل است. در نهایت یک نمره کل و ۴ نمره برای زیرمقیاس‌های هیجان و ماجراجویی^۲، تجربه‌جویی^۳، بازداری‌زدایی^۴، ملال‌پذیری^۵ به دست می‌آید. (صفاری، ۱۳۸۵). اعتبار درونی آزمون را کرولا^۶ در سال ۱۹۷۸، به شرح زیر گزارش کرده است:

جدول ۱: اعتبار درونی مقیاس هیجان‌خواهی در کل آزمون و زیرمقیاس‌های آن در جمعیت مردان و زنان

جنس	زیرمقیاس هیجان و ماجراجویی	تجربه جویی	بازداری‌زدایی	ملال‌پذیری	نمره کل
مرد	۰/۸۱	۰/۶۵	۰/۷۸	۰/۶۵	۰/۸۳
زن	۰/۸۲	۰/۶۷	۰/۷۵	۰/۵۹	۰/۸۶

(کرولا، ۱۹۷۸ به نقل از صفاری، ۱۳۸۵)

همان‌طور که ذکر شد هر یک از خرده مقیاس‌های چهارگانه ده ماده آزمون دو جزئی دارد و بدین ترتیب حداکثر امتیاز در هر عامل ۱۰ نمره است زیرا ارزش هر ماده تست، صفر یا یک است. پس از محاسبه نمرات آزمودنی به کمک کلید نمره‌گذاری تست، این نمرات در مقابل هر یک از عوامل چهارگانه یادداشت می‌شود و سپس با مراجعه به جدول تبدیل نمره‌گذاری می‌توان به تعبیر و تفسیر نتایج مبادرت ورزید. هر یک از عوامل چهارگانه هیجان‌خواهی با دو قطب مشخص می‌شود و در تعبیر و تفسیر نتایج باید توجه داشت که همیشه نمرات بالاتر

1. Marvin Zuckerman Sensation Seeking Scale – Form V
2. Thrill & Adventure Seeking
3. Experience
4. Disinhibition
5. Boredom Susceptibility
6. Corulla

بیان‌کننده سطح هیجان‌خواهی شدید و نمرات پایین‌تر مبین سطح هیجان‌خواهی خفیف است. در پژوهشی کجباف و همکاران در سال ۱۳۸۶ درباره اعتبار آزمون هیجان‌خواهی زاکرمن با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و با روش بازآزمایی (به فاصله دو هفته) برای گروه مردان ۰/۷۸۳، برای گروه زنان ۰/۷۹۸ و برای گروه مردان و زنان ۰/۷۹ به دست آورد.

۳- مقیاس سازگاری زناشویی اسپانیر^۱

این مقیاس (DAS) یک ابزار ۳۲ سؤالی برای ارزیابی کیفیت رابطه زناشویی از نظر زن و شوهر (یا هر دو نفری است که با هم زندگی می‌کنند) و شاخص‌های کلی درماندگی زناشویی را تعیین می‌کند. تحلیل عاملی نشان می‌دهد که این مقیاس چهار بعد رابطه را می‌سنجد، که این چهار بعد عبارت هستند از: رضایت دونفره^۲، همبستگی دونفره^۳، توافق دونفره^۴ و ابراز عواطف دونفره^۵. رضایت دونفره میزان توافق میان زن و شوهر درباره طلاق یا جدایی، ترک کردن خانه بعد از دعوا، اعتماد به همسر، دعوا یا نزاع میان زن و شوهر، ابراز علاقه به یکدیگر است. همبستگی دونفره علائق مشترک میان زن و شوهر، ترغیب یکدیگر به تبادل افکار، شادمانی و خندیدن با هم، آرام بحث کردن درباره چیزی، کار کردن با هم را شامل است. توافق دونفره میزان توافق یا فقدان توافق میان زن و شوهر در زمینه امور مالی و اقتصادی، در تفریح و سرگرمی‌ها، در موضوعات مذهبی، درباره دوستان، در رفتارهای متعارف، در فلسفه و هدف از زندگی، در نحوه ارتباط با خویشاوندان، در اتخاذ تصمیم‌های اساسی، درباره اوقات فراغت، علائق، فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌های مربوط به شغل را نشان می‌دهد. ابراز عواطف دونفره میزان توافق یا فقدان توافق میان زن و شوهر در ابراز عواطف و رابطه جنسی است.

اسپانیر (۱۹۷۶) اعتبار این مقیاس را در کل نمرات ۰/۹۶ برآورد کرده است که نشان می‌دهد این مقیاس از همسانی درونی جالب توجهی برخوردار است. همسانی درونی خرده مقیاس‌ها را نیز بین خوب تا عالی برآورد کرده است که عبارت هستند از: مقیاس رضایت دونفره = ۰/۹۴ همبستگی دونفره = ۰/۸۱، توافق دونفره = ۰/۹۰ و ابراز عواطف دونفره

-
1. Dyadic Adjustment Scale
  2. Dyadic Satisfaction (DS)
  3. Dyadic Cohesion (D Coh)
  4. Dyadic Consensus (D Con)
  5. Affectual Expression (AE)

= ۰/۷۳. در ایران نیز این مقیاس را در سال ۱۳۷۴، آموزگار و حسین نژاد ترجمه، اجراء و هنجاریابی کرده‌اند. این مقیاس با روش بازآزمایی و با فاصله زمانی ۱۰ روز در نمونه‌ای متشکل از ۱۲۰ نفر از زوج‌ها (۶۰ زن و ۶۰ مرد) اجراء شد و برای بررسی میزان همبستگی نمرات از روش گشتاوری پیرسون استفاده شد. ضریب همبستگی بین نمرات زنان و شوهران طی دوبار اجراء در کل نمرات ۰/۸۶، مقیاس فرعی اول ۰/۶۸، مقیاس فرعی دوم ۰/۷۵، مقیاس فرعی سوم ۰/۷۱ و مقیاس فرعی چهارم ۰/۶۱ به دست آمده است (دانش، ۱۳۸۴).

این مقیاس سه نوع مقیاس متفاوت نمره‌گذاری بر اساس درجه‌بندی لیکرت به دست می‌دهد. نمره کلی این مقیاس از صفر تا ۱۵۱ با جمع نمرات سؤال‌ها به دست می‌آید. برای افزایش اعتمادپذیری مقیاس، تعدادی از سؤالات به صورت مثبت و تعدادی به صورت منفی طراحی شده است. بنابراین، برخی از سؤالات مستلزم معکوس کردن جهت نمره‌گذاری است. افرادی که نمره آن‌ها ۱۰۱ یا کمتر از آن باشد، از نظر اسپانیر مشکل‌دار و ناسازگار، از این نمره به بالا سازگار محسوب می‌شوند. میانگین نمرات زوج‌های سازگار در مطالعه او ۱۱۴/۷ و در زوج‌های ناسازگار ۷۰/۷ بود (دانش، ۱۳۸۴).

یافته‌ها

داده‌های موردنیاز پس از جمع‌آوری، با نرم افزار spss تجزیه و تحلیل شدند. برای پاسخگویی به سؤال‌های پژوهش از آزمون‌های آماری t مستقل، تحلیل واریانس تک متغیری^۱ و تحلیل واریانس دو متغیری^۲ استفاده شد.

---

1. Univariate analysis of variance
2. Bivariate analysis of variance

جدول ۲: نتایج تحلیل واریانس تک متغیری درباره تأثیر نگرش مذهبی بر مؤلفه‌های سازگاری زناشویی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معناداری	ضرایب اتا
نگرش مذهبی	رضایت دونفره	۳۱۲۶/۹۶	۷۷	۴۰/۶۱	۱/۱۳	۰/۲۵	۰/۲۶
	همبستگی دونفره	۲۰۵۲/۶۸	۷۷	۲۶/۶۶	۱/۲۲	۰/۱۳	۰/۲۸
	توافق دو نفره	۴۲۲۹/۸۴	۷۷	۵۴/۹۳	۱/۱۳	۰/۲۵	۰/۲۶
	ابراز عواطف دونفره	۳۰۹/۷۳	۷۷	۴/۰۲	۱/۱۸	۰/۱۷	۰/۲۷
	سازگاری زناشویی	۳۱۲۶/۹۶	۷۷	۴۰/۶۱	۱/۱۳	۰/۲۵	۰/۲۶
خطا	رضایت دونفره	۸۹۰۹/۶۱	۲۴۷	۳۶/۰۷			
	همبستگی دونفره	۵۳۷۶/۲۹	۲۴۷	۲۱/۷۷			
	توافق دو نفره	۱۲۰۴۴/۴۶	۲۴۷	۴۸/۷۶			
	ابراز عواطف دونفره	۸۴۰/۴۷	۲۴۷	۳/۴۰			
	سازگاری زناشویی	۸۹۰۹/۶۱	۲۴۷	۳۶/۰۷			
جمع کل تصحیح شده	رضایت دونفره	۱۲۰۳۶/۵۷	۲۴۷				
	همبستگی دونفره	۷۴۲۸/۹۷	۳۲۴				
	توافق دو نفره	۱۶۲۷۴/۳۱	۳۲۴				
	ابراز عواطف دونفره	۱۱۵۰/۲۷	۳۲۴				
	سازگاری زناشویی	۱۲۰۳۶/۵۷	۳۲۴				

از داده‌های جدول ۲ می‌توان استنباط کرد، با مقدار F مشاهده شده در کلیه مؤلفه‌ها از لحاظ آماری در سطح $p=0/001$ نگرش مذهبی بر سازگاری زناشویی و مؤلفه‌های آن معنادار نیست.

جدول ۳: نتایج تحلیل واریانس تک متغیری درباره تأثیر هیجان خواهی (هیجان و ماجرا جوئی) بر مؤلفه‌های سازگاری زناشویی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معناداری	ضرایب اتا
هیجان و ماجرا جوئی	رضایت دونفره	۳۴۹/۱۴	۱۰	۳۴/۹۱	۰/۹۶	۰/۴۸	۰/۰۳
	همبستگی دونفره	۴۱۶/۸۹	۱۰	۴۱/۶۹	۱/۹۴	۰/۰۴	۰/۰۷
	توافق دو نفره	۳۵۳/۱۹	۱۰	۳۵/۳۲	۰/۷۲	۰/۷۰	۰/۰۲
	ابراز عواطف دو نفره	۲۵/۳۸	۱۰	۲/۵۴	۰/۷۶	۰/۶۶	۰/۰۳
	سازگاری زناشویی	۹۹۵/۲۵	۱۰	۹۹/۵۳	۰/۷۹	۰/۶۴	۰/۰۳
خطا	رضایت دونفره	۹۹۰۱/۴۸	۲۸۱	۳۵/۲۴			
	همبستگی دونفره	۶۳۷۵/۰۲	۲۸۱	۲۲/۶۹			
	توافق دو نفره	۱۳۸۵۳/۲۱	۲۸۱	۴۹/۳۰			
	ابراز عواطف دو نفره	۹۶۰/۷۱	۲۸۱	۳/۴۲			
	سازگاری زناشویی	۳۶۲۴۴/۶۷	۲۸۱	۱۲۸/۹۸			
جمع کل تصحیح شده	رضایت دونفره	۱۲۰۳۶/۵۷	۳۲۴				
	همبستگی دونفره	۷۴۲۸/۹۷	۳۲۴				
	توافق دو نفره	۱۶۲۷۴/۳۱	۳۲۴				
	ابراز عواطف دو نفره	۱۱۵۰/۲۰	۳۲۴				
	سازگاری زناشویی	۴۲۳۸۳/۷۷	۳۲۴				

با توجه به داده‌های جدول ۳ در مؤلفه همبستگی دونفره مقدار $F= ۱/۹۴$ در سطح $p=۰/۰۰۱$ معنادار است.

جدول ۴: نتایج تحلیل واریانس تک متغیری درباره تأثیر (تجربه جوئی) بر مؤلفه‌های سازگاری زناشویی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معناداری	ضرایب اتا
تجربه جوئی	رضایت دونفره	۷۲/۲۵	۷	۱۰/۳۲	۰/۲۸	۰/۹۶	۰/۰۱
	همبستگی دونفره	۱۷۶/۰۱	۷	۲۵/۱۴	۱/۱۷	۰/۳۲	۰/۰۳
	توافق دو نفره	۱۶۶/۵۵	۷	۲۳/۷۹	۰/۴۹	۰/۸۴	۰/۰۱
	ابرازعواطف دونفره	۴۲/۰۲	۷	۶	۱/۸۱	۰/۰۹	۰/۰۴
	سازگاری زناشویی	۳۲۰/۰۷	۷	۴۵/۷۲	۰/۳۶	۰/۹۲	۰/۰۱
خطا	رضایت دونفره	۹۹۰۱/۴۸	۲۸۱	۳۵/۲۴			
	همبستگی دونفره	۶۳۷۵/۰۲	۲۸۱	۲۲/۶۹			
	توافق دو نفره	۱۳۸۵۳/۲۱	۲۸۱	۴۹/۳۰			
	ابرازعواطف دونفره	۹۶۰/۷۱	۲۸۱	۳/۴۲			
	سازگاری زناشویی	۳۶۲۴۴/۶۷	۲۸۱	۱۲۸/۹۸			
جمع کل تصحیح شده	رضایت دونفره	۱۲۰۳۶/۵۷	۳۲۴				
	همبستگی دونفره	۷۴۲۸/۹۷	۳۲۴				
	توافق دو نفره	۱۶۲۷۴/۳۱	۳۲۴				
	ابرازعواطف دونفره	۱۱۵۰/۲۰	۳۲۴				
	سازگاری زناشویی	۴۲۳۸۳/۷۷	۳۲۴				

با توجه به داده‌های جدول ۴ در کلیه مؤلفه‌ها مقدار F در سطح $p=0.001$ معنادار نیست.

جدول ۵: نتایج تحلیل واریانس تک متغیری درباره تأثیر هیجان خواهی (بازداری) بر مؤلفه‌های سازگاری زناشوئی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معناداری	ضرایب اتا
بازداری	رضایت دونفره	۳۳۳/۱۲	۶	۵۵/۵۲	۱/۵۳	۰/۱۷	۰/۰۳
	همبستگی دونفره	۱۶۲/۰۳	۶	۲۷	۱/۲۶	۰/۲۸	۰/۰۳
	توافق دو نفره	۳۱۵	۶	۵۲/۵۰	۱/۰۷	۰/۳۸	۰/۰۲
	ابراز عواطف دونفره	۵۳/۰۸	۶	۸/۸۵	۲/۶۶	۰/۰۲	۰/۰۵
	سازگاری زناشوئی	۹۸۹/۸۱	۶	۱۶۴/۹۷	۱/۳۰	۰/۲۵	۰/۰۳
خطا	رضایت دونفره	۹۹۰۱/۴۹	۲۸۱	۳۵/۲۴			
	همبستگی دونفره	۶۳۷۵/۰۲	۲۸۱	۲۲/۶۹			
	توافق دو نفره	۱۳۸۵۳/۲۱	۲۸۱	۴۹/۳۰			
	ابراز عواطف دونفره	۹۶۰/۷۱	۲۸۱	۳/۴۲			
	سازگاری زناشوئی	۳۶۲۴۴/۶۷	۲۸۱	۱۲۸/۹۸			
جمع کل	رضایت دونفره	۱۲۰۳۶/۵۷	۳۲۴				
	همبستگی دونفره	۷۴۲۸/۹۷	۳۲۴				
	توافق دو نفره	۱۶۲۷۴/۳۱	۳۲۴				
	ابراز عواطف دونفره	۱۱۵۰/۲۰	۳۲۴				
	سازگاری زناشوئی	۴۲۳۸۳/۷۷	۳۲۴				

با توجه به داده‌های جدول ۵ در مؤلفه ابراز عواطف دونفره مقدار $F = ۲/۶۶$ در سطح $p = ۰/۰۰۱$ معنادار است.

جدول ۶: نتایج تحلیل واریانس تک متغیری درباره تأثیر هیجان‌خواهی (ملاط پذیر) بر مؤلفه‌های سازگاری زناشوئی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معناداری	ضرایب اتا
ملاط پذیر	رضایت دونفره	۲۶۷/۸۱	۸	۳۳/۴۸	۰/۹۲	۰/۵۰	۰/۰۳
	همبستگی دونفره	۹۸/۴۴	۸	۱۲/۳۱	۰/۵۷	۰/۸۰	۰/۰۲
	توافق دو نفره	۳۳۹/۶۰	۸	۴۲/۴۵	۰/۸۷	۰/۵۴	۰/۰۲
	ابرازعواطف دونفره	۲۰/۸۳	۸	۲/۶۰	۰/۷۸	۰/۶۲	۰/۰۲
	سازگاری زناشوئی	۱۱۶۵/۹۰	۸	۱۴۵/۷۴	۱/۱۵	۰/۳۳	۰/۰۳
خطا	رضایت دونفره	۹۹۰۱/۴۸	۲۸۱	۳۵/۲۴			
	همبستگی دونفره	۶۳۷۵/۰۲	۲۸۱	۲۲/۶۹			
	توافق دو نفره	۱۳۸۵۳/۲۱	۲۸۱	۴۹/۳۰			
	ابرازعواطف دونفره	۹۶۰/۷۱	۲۸۱	۳/۴۲			
	سازگاری زناشوئی	۳۶۲۴۴/۶۷	۲۸۱	۱۲۸/۹۸			
جمع کل	رضایت دونفره	۱۲۰۳۶/۵۷	۳۲۴				
	همبستگی دونفره	۷۴۲۸/۹۷	۳۲۴				
	توافق دو نفره	۱۶۲۷۴/۳۱	۳۲۴				
	ابرازعواطف دونفره	۱۱۵۰/۲۰	۳۲۴				
	سازگاری زناشوئی	۴۲۳۸۳/۷۷	۳۲۴				

با توجه به داده‌های جدول ۶ چون در کلیه مؤلفه‌ها مقدار F در سطح $p=0.001$ معنادار نیست لذا می‌توان نتیجه گرفت که میزان تأثیر مؤلفه ملاط پذیر بر مؤلفه‌های سازگاری زناشوئی از لحاظ آماری معنادار نیست.

جدول ۷: نتایج تحلیل واریانس تک متغیری درباره تأثیر هیجان‌خواهی بر مؤلفه‌های سازگاری زناشوئی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معناداری	ضرایب اتا
هیجان خواهی	رضایت دونفره	۸۹۶/۸۶	۱۶	۵۶/۰۵	۱/۵۴	۰/۰۸	۰/۰۸
	همبستگی دونفره	۵۳۷/۰۴	۱۶	۳۳/۵۶	۱/۵۶	۰/۰۸	۰/۰۸
	توافق دو نفره	۱۰۴۵/۷۶	۱۶	۶۵/۳۶	۱/۳۴	۰/۱۷	۰/۰۷
	ابراز عواطف دونفره	۴۸/۸۱	۱۶	۳/۰۵	۰/۹۲	۰/۵۵	۰/۰۵
	سازگاری زناشوئی	۲۷۲۷/۵۷	۱۶	۱۷۰/۴۷	۱/۳۵	۰/۱۷	۰/۰۷
خطا	رضایت دونفره	۹۹۰۱/۴۸	۲۸۱	۳۵/۲۴			
	همبستگی دونفره	۶۳۷۵/۰۲	۲۸۱	۲۲/۶۹			
	توافق دو نفره	۱۳۸۵۳/۲۱	۲۸۱	۴۹/۳۰			
	ابراز عواطف دونفره	۹۶۰/۷۱	۲۸۱	۳/۴۲			
	سازگاری زناشوئی	۳۶۲۴۴/۶۷	۲۸۱	۱۲۸/۹۸			
جمع کل تصحیح شده	رضایت دونفره	۱۲۰۳۶/۵۷	۳۲۴				
	همبستگی دونفره	۷۴۲۸/۹۷	۳۲۴				
	توافق دو نفره	۱۶۲۷۴/۳۱	۳۲۴				
	ابراز عواطف دونفره	۱۱۵۰/۲۰	۳۲۴				
	سازگاری زناشوئی	۴۲۳۸۳/۷۷	۳۲۴				

با توجه به داده‌های جدول ۷ چون در مؤلفه‌های سازگاری زناشوئی مقدار F در سطح $p=0.01$ معنادار نیست، لذا می‌توان نتیجه گرفت که میزان تأثیر مؤلفه هیجان خواهی بر سازگاری زناشوئی از لحاظ آماری معنادار نیست.

جدول ۸: نتایج تحلیل واریانس دومتغیری درباره تأثیر تعاملی نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی بر مؤلفه‌های سازگاری زناشویی

متغیر	شاخص	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معناداری
نگرش مذهبی	۸۷۹۷/۱۸	۷۷	۱۱۴/۲۵	۱/۲۵	۰/۱۶	
هیجان‌خواهی	۲۴۳۵/۵۲	۱۶	۱۵۲/۲۲	۱/۶۶	۰/۰۷	
نگرش مذهبی*هیجان‌خواهی	۲۲۵۵۵/۴۳	۱۴۷	۱۵۳/۴۴	۱/۶۷	۰/۰۵	
خطا	۷۶۹۸/۰۵	۸۴	۹۱/۶۴			
جمع کل تصحیح شده	۴۲۳۸۳/۷۷	۳۲۴				

با توجه به داده‌های جدول ۸ اثر نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی به تنهایی در سطح $p=0/001$ بر سازگاری زناشویی معنادار نیست، ولی اثر تعاملی دو مؤلفه نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی در سطح $p=0/001$ معنادار است.

جدول ۹: نتایج آزمون t گروه‌های مستقل

متغیر	شاخص	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معناداری
نگرش مذهبی	مرد	۱۴۷	۱۶۱/۹۹	۲۳/۸۷	۴/۵۴	۳۲۲	۰/۰۰۰۱
	زن	۱۷۷	۱۷۲/۹۳	۱۹/۵۰			
هیجان‌خواهی	مرد	۱۴۷	۲۱/۳۸	۳/۰۶۱	۱/۶۶۲	۳۲۲	۰/۰۹۸
	زن	۱۷۷	۲۰/۸۴	۲/۷۷			
سازگاری زناشویی	مرد	۱۴۷	۱۰۹/۴۶	۱۰/۸۳	۱/۰۰۹	۳۲۲	۰/۳۱۴
	زن	۱۷۷	۱۰۸/۱۸	۱۱/۹۲			

با توجه به داده‌های جدول ۹ در مؤلفه نگرش مذهبی چون مقدار $t=4/54$ در سطح $p=0/001$ معنادار است، لذا می‌توان نتیجه گرفت که بین نگرش مذهبی زنان و مردان متأهل تفاوت معناداری وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تأثیر نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی بر سازگاری زناشویی انجام شد. نتایج پژوهش نشان داده که نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی تأثیر تعاملی بر سازگاری زناشویی دارند.

همان‌طور که در بخش یافته‌ها اشاره شد، میزان تأثیر نگرش مذهبی بر سازگاری زناشویی و مؤلفه‌های آن معنادار نیست. این پژوهش با پاره‌ای از نتایج پژوهش‌های دیگر از قبیل احمدی و همکاران، (۱۳۸۵)، فورس و السن (۲۰۰۵)، خدایاری فرد و همکاران، (۱۳۸۶) ناهماهنگ است.

خدایاری فرد و همکاران، (۱۳۸۶) در پژوهشی نشان دادند که بین نگرش مذهبی و رضایت‌مندی زناشویی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بررسی رابطه بین مؤلفه‌های مقیاس زناشویی با مؤلفه‌های دینداری نشان داد که از بین مؤلفه‌های رضایت زناشویی، دینداری بیشترین رابطه را با توافق دوفری دارد، هم‌چنین از بین مؤلفه‌های دینداری، گرایش و عواطف دینی بیشترین رابطه را با رضایت زناشویی کلی دارد. نتایج ضریب همبستگی خرده مقیاس‌های رضایت زناشویی با مؤلفه‌های دینداری نشان داد که بیشترین رابطه، بین شناخت دینی و توافق دوفری و کمترین رابطه بین باور دینی و ابراز محبت است.

بر اساس گفته‌های آزمودنی‌ها در میان دبیران متأهل زن این نتیجه به دست آمد که سازگاری زناشویی (حیطه روابط جنسی) در میان افراد نگرش مذهبی بالا، پایین‌تر از افراد نگرش مذهبی پایین و متوسط بود. با توجه به این نتایج می‌توان استنباط کرد بر خلاف احکام اسلامی که به روابط جنسی میان زن و شوهر اهمیت ویژه‌ای قائل است، این افراد روابط جنسی را اموری بد و تابو می‌دانستند که از صحبت کردن درباره آن امتناع می‌کردند. نگرش این افراد احتمالاً به نوع تربیت و فرهنگ خانواده برمی‌گردد به دلیل آنکه در خانواده‌های مذهبی مسائل جنسی امری زشت تلقی شده به گونه‌ای که حتی صحبت کردن راجع به این مسائل گناه محسوب می‌شود و ممکن است این نگرش، اثری ناخوشایند بر زندگی زناشویی آینده آنها داشته باشد. یافته این پژوهش با یافته پژوهش احمدی و همکاران (۱۳۸۵) هماهنگ است. نتایج پژوهش آنها نشان داد سه بعد از سازگاری زناشویی که پایین‌ترین رابطه همبستگی

را با تقیدات دینی دارد به ترتیب عبارت هستند از: روابط جنسی، مدیریت مالی و شیوه‌های حل تعارض. موضوع جنسی تشکیل یافته از عشق، مصاحبت لذت بخش و ارضای جنسی است (کاسلو، ۲۰۰۰). روابط جنسی شکل دهنده بخشی از ادراکات زوج‌ها از همدیگر است و ادراکات جنسی در میان زوج‌ها ارتباط مثبتی با رفتارهایی دارد که نگه‌دارنده و تداوم‌بخش ازدواج است (بالارد و همکاران، ۲۰۰۲). با توجه به این یافته‌ها می‌توان گفت رضایت جنسی بخش جالب توجهی از رضایت کلی از ازدواج را تشکیل می‌دهد.

پژوهش‌های پیشین در میان زوج‌های همگن (زن و شوهر) اجرا شده، اجرای پرسشنامه در زوج‌ها می‌تواند تحت تأثیر القانات طرفین باشد در حالی که پرسشنامه‌ها در پژوهش حاضر بر دیران زن و مرد به طور مجزا اجرا شده، پس واضح است که نتایج متفاوتی به دست آید. نتایج تحلیل واریانس سؤال دوم نشان داد از میان مؤلفه‌های هیجان‌خواهی و سازگاری زناشویی تنها میزان تأثیر مؤلفه هیجان و ماجراجویی بر همبستگی دونفره و مؤلفه بازدارندگی بر ابراز عواطف دونفره از لحاظ آماری معنادار است و در سایر مؤلفه‌ها معنادار نیست. نتایج این پژوهش با نتیجه پژوهش‌های کجیاف و همکاران، (۱۳۸۴) و خدایپناهی (۱۳۷۴) هماهنگ است.

نتایج یافته‌های کجیاف و همکاران، (۱۳۸۴) نشان داد همبستگی معناداری بین سطح هیجان‌خواهی مردان و زنان و رضایت‌مندی زناشویی وجود دارد. وقتی افراد بر مبنای رگه هیجان‌خواهی، یک رگه شخصیتی، ازدواج می‌کنند، افراد دارای سطح هیجان‌خواهی شدید با همسران نظیر خود و افراد دارای سطح هیجان‌خواهی خفیف با همسران همانند خویش ازدواج می‌کنند و بدین ترتیب، زندگی زناشویی آنها از پایداری خوبی برخوردار است.

خدایپناهی (۱۳۷۴) نقش هیجان‌خواهی را در تحکیم روابط زناشویی مطالعه کرده است نتایج به دست آمده در این پژوهش نشان می‌دهد که بین نمرات هیجان‌خواهی زوج‌های سازگار همبستگی معناداری وجود دارد بدین معنا که سطح هیجان‌خواهی زوج‌ها به عنوان عامل مهم در سازگاری زناشویی تلقی می‌شود و نابرابری سطح هیجان‌خواهی می‌تواند به عنوان عامل بروز ناسازگاری در زندگی زناشویی به شمار آید.

نخستین عامل از مؤلفه‌های هیجان‌خواهی زاگرم، هیجان و ماجراجویی است این عامل بیان‌کننده ویژگی خاصی است که طی آن فرد می‌کوشد از طریق فعالیت‌ها و روش‌های مهیج و

خطرناک، هیجان دلخواه را کسب کند (شولتز، ۲۰۰۵). میزان هیجان‌خواهی بالا کاهش رضایت زناشویی را باعث می‌شود. اگر زن یا شوهری نمره بالایی در مؤلفه هیجان‌خواهی داشته باشد و همسر نمره پایین، احتمال فقدان توافق در زندگی زناشویی افزایش و همبستگی دونفره در افراد کاهش می‌یابد. لذا زن یا شوهری که از لحاظ ویژگی‌های شخصیتی (هیجان و ماجراجویی) شباهت زیادی دارند از سازگاری زناشویی نسبتاً خوبی برخوردارند. پس می‌توان انتظار داشت هیجان‌خواهان دارای سطح شدید هیجان‌خواهی تمایل دارند با افرادی نظیر خود ازدواج کنند تا از سازگاری زناشویی خوبی برخوردار باشند. به طور کلی همسازگی زن و شوهر در رگه هیجان و ماجراجویی می‌تواند عامل بقاء و تداوم زندگی زناشویی باشد.

طبق تعریف زاگرم، بازداری‌زدایی بیان‌کننده جستجوی هیجان‌ها از خلال معاشرت با دیگران است که فردی آزادی و فقدان بازداری را از خلال فعالیت‌هایی چون نوشیدن مشروبات الکلی، شرکت در مهمانی‌های خاص، قمار و ارتباط جنسی خطرناک به دست می‌آورد (شولتز، ۲۰۰۵). زن یا شوهری که عواطف خود را به راحتی بیان می‌کند و در بیان احساسات و عواطف صریح و رک است و مانع ابراز احساسات و عواطف خود نمی‌شود مسلماً رضایت بیشتری از زندگی خود دارد (مؤمن زاده، ۱۳۸۱). بنابراین، آزادی و فقدان بازداری ابراز احساسات و عواطف از سوی زوجها در بازداری‌زدایی به عنوان یکی از مؤلفه‌های هیجان‌خواهی تأثیر بسزایی در سازگاری زناشویی دارد.

ابراز عشق و محبت به همسر و تحسین او آن قدر تحکیم خانواده را باعث می‌شود که رسول اکرم (ص) می‌فرماید: اظهار محبت مرد به همسرش به این شکل که به او بگوید: تو را دوست دارم، هیچ‌گاه از دل همسرش نمی‌رود (حر عاملی، ۸۵-۱۳۸۴ قمری).

هر عبارتی که حاکی از ابراز علاقه و قدردانی باشد یا کارهایی مثل هدیه چند شاخه گل در مناسبت‌هایی غیر از تولد و سالگرد یا گذاشتن یادداشتی در کیف یا ظرف غذا، رشته‌های عشق و محبت بین زن و شوهر را مستحکم‌تر می‌کند، نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد، ابراز علاقه زوجها به یکدیگر افزایش رضایت زناشویی را باعث می‌شود (کاوی، ۱۳۸۱).

با توجه به اینکه در روابط میان زن و شوهر ارتباط جنسی متغیر مهمی در رفع نیازهای فیزیولوژیک و اوج ابراز صمیمیت عاطفی است و صمیمیت جنسی با صمیمیت عاطفی در ارتباط است (گریف، ۲۰۰۱). لذا زن یا شوهری که در روابط جنسی خود با همسرش قدرت

صراحت و رک‌گویی دارد، احساسات و عواطف خود را بازدارد زدایی می‌کند، رضایت زناشویی بالایی دارد. از طرفی دیگر زن یا شوهری که در روابط خود با دیگران، خارج از حیطه زناشویی هیجانانگیز خود را بازدارد زدایی می‌کند در زندگی زناشویی دچار اختلاف و تعارض می‌شود و سازگاری زناشویی آن‌ها نسبتاً پایین می‌آید. پس تأثیر مؤلفه بازدارد زدایی بر ابراز عواطف دونفره کاملاً واضح است.

نتایج تحلیل واریانس دومتغیری سؤال سوم نشان داد که تأثیر تعاملی دو مؤلفه نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی بر سازگاری زناشویی از لحاظ آماری معنادار است به عبارت دیگر نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی تأثیر تعاملی بر مؤلفه‌های سازگاری زناشویی دارند.

طبق یافته‌های زاگرمین افراد زیاد هیجان‌خواه از نظر نگرش‌های مذهبی از افراد کم هیجان‌خواه آزاد‌اندیش‌تر هستند. کسانی که نمرات بالایی در هیجان‌خواهی می‌گیرند به جای پایبندی به اعتقادات سنتی به احتمال بیشتری عقاید ملحدانه ابراز می‌کنند این افراد نگرش آسان‌گیرانه‌تری درباره رفتار جنسی دارند، افراد کم هیجان‌خواه به احتمال بیشتری مکرر به کلیسا می‌روند و نگرش‌های خشک و متعصبانه دارند (شولتز، ۲۰۰۵).

وقتی هیجان‌خواهی در تعامل با نگرش مذهبی قرار می‌گیرد خود هیجان‌خواهی را مذهب تعدیل می‌کند؛ افرادی که نگرش مذهبی بالایی دارند به سمت تجربه‌های جنسی قبل از ازدواج، الکل، مواد مخدر نمی‌روند حتی اگر هیجان‌خواهی بالایی داشته باشند. نگرش مذهبی بالا می‌تواند هیجان‌خواهی را به سمت جنبه‌های مثبت (کوهنوردی، رفتن به سفرهای بدون برنامه‌ریزی، امتحان کردن غذاهای جدید، ورزش اسکی روی آب و غیره) هدایت کند. افرادی که نگرش مذهبی پایینی دارند به سمت این تجربه‌های منفی می‌روند لذا نگرش مذهبی پایینی نمی‌تواند هیجان‌خواهی فرد را تعدیل کند در نتیجه هیجان‌خواهی در تعامل با نگرش مذهبی می‌تواند عامل مؤثری بر سازگاری زناشویی باشد.

نتایج آزمون t مستقل سؤال چهارم نشان داد که بین نگرش مذهبی زنان و مردان تفاوت معناداری وجود دارد به این معنا که نگرش مذهبی زنان بیشتر از مردان است. این یافته با نتایج بعضی از پژوهش‌های پیشین انجام شده در این زمینه هماهنگ است. از قبیل لونتال و همکاران، (۲۰۰۲)؛ فرانسیس (۲۰۰۱)؛ شریفی (۱۳۸۱)؛ و با بعضی از پژوهش‌های دیگر ناهماهنگ است از قبیل ایگال و همکاران، (۲۰۰۳)؛ میرهاشمیان (۱۳۸۰). بعضی از محققان

خاطر نشان کرده‌اند که ممکن است تفاوت دو جنس در نگرش‌های مذهبی، به مذهب خاص مورد مطالعه مربوط باشد. به طور مثال لونتال و همکاران، (۲۰۰۲) در پژوهشی که بر پیروان چهار دین مسیحیت، هندویسم، یهود و اسلام انجام دادند، تفاوت زنان و مردان در نگرش مذهبی را فقط در پیروان دین مسیح یافتند. محققانی که از نظر نگرش مذهبی تفاوت معناداری میان دو جنس به دست نیاورده‌اند، اعتقاد دارند که این تفاوت، مختص فرهنگ‌های غربی است و در فرهنگ ما به دلایلی از جمله نفوذ بسیار گسترده مذهب در همه اعصار و دوران‌ها، این تفاوت مشاهده نمی‌شود. اما نکته مهمی که درباره پژوهش‌های انجام شده در زمینه تفاوت‌های دو جنس درباره مذهب باید گفت این است که حجم مطالعاتی که میان دو جنس در این زمینه تفاوت یافته‌اند بسیار بیشتر از مطالعاتی است که چنین تفاوتی را نیافته‌اند (شریفی، ۱۳۸۱). فرانسیس، (۲۰۰۱) تفاوت در ویژگی‌های شخصیتی زنان و مردان و اجتماعی شدن نقش جنسی را علت این تفاوت می‌داند. نکته دیگری که باید به آن توجه شود این است که در این پژوهش‌ها، بالاتر بودن نگرش مذهبی در جنس مؤنث و نه ضرورتاً بیشتر بودن رفتارهای واقعی حاکی از دینداری، به دست آمده است. مسأله دیگر، بافت اجتماعی نمونه‌های مورد مطالعه است. تفاوت در نگرش دینی میان دو جنس، می‌تواند در طبقات اقتصادی- اجتماعی مختلف یا شرایط دیگری، متفاوت باشد.

بین هیجان‌خواهی مردان و زنان متأهل تفاوت معناداری مشاهده نشد. یافته این پژوهش با نتایج پژوهش زاكرمن (۲۰۰۰) همسو است. زاكرمن طی پژوهشی در خصوص ارتباط هیجان‌خواهی با جنس و تأهل نشان داد که مردان مطلقه در مقیاس کلی و خرده مقیاس‌ها امتیازات بیشتری نسبت به مجردها و متأهل‌ها کسب کردند. امتیازات زنان مطلقه و مجرد بیشتر از افراد متأهل بود، ولی در امتیازات کلی تفاوت‌های زیادی میان زنان و مردان مشاهده نشد. بنابراین، در افراد هیجان‌خواه احتمال وقوع طلاق بیشتر است چرا که مطلقه‌ها در مقیاس هیجان‌خواهی امتیاز بیشتری کسب کردند و توجیه دیگر این است که افراد مطلقه به دلیل آزادی بیشتری که دارند، هیجان‌خواهی را به عنوان یک تجربه جدید دنبال می‌کنند. همچنین بین سازگاری زناشویی مردان و زنان متأهل تفاوت معناداری مشاهده نشد. یافته این پژوهش با نتایج پژوهش ملازاده (۱۳۸۱)، علی‌محمدی (۱۳۸۰) هماهنگ است. نتایج این پژوهش‌ها بیان‌کننده این بود که مردان و زنان در سازگاری زناشویی از هم متفاوت نیستند و جنس افراد

نمی‌تواند پیش‌بینی‌کننده سازگاری زناشویی باشد.

با توجه به نتایج بررسی حاضر عوامل زیر به ترتیب اولویت در سازگاری زناشویی مؤثر هستند:

رگه هیجان‌خواهی به عنوان یکی از رگه‌های شخصیتی مؤثر در سازگاری زناشویی به شمار می‌آید، چرا که تجلی این رگه سرشتی به سطوح غلظت دوپامین و نوراپی‌نفرین دستگاه عصبی وابسته است و در نتیجه دستگاه اعصاب در افراد زمینه‌های خاص جلوه این رگه را به صورت متفاوت فراهم می‌کند. افزون بر این مطالعات روانی- جسمانی و زیست‌شیمیایی نشان می‌دهد که سطوح غلظت هورمون‌های جنسی نیز به این رگه بستگی دارد و بنابراین، همسازی جنسی که خود یکی از عوامل مؤثر در سازگاری زناشویی است، به رگه هیجان‌خواهی مربوط می‌شود. به همین دلیل کسانی که در سطح هیجان‌خواهی شدیدتر یا خفیف‌تر هستند تمایل دارند با افرادی نظیر خود ازدواج کنند تا از سازگاری زناشویی خوبی برخوردار باشند. به طور کلی همسازی زن و شوهر در رگه هیجان‌خواهی می‌تواند عامل بقاء و تداوم زندگی زناشویی باشد (سرآبادی، ۱۳۸۳). خلاصه آن که ازدواج موفق به عنوان عوامل بلوغ فکری و عاطفی، به تجانس رگه‌های شخصیتی، تشابه و تجانس باورهای مذهبی بستگی دارد و وقتی همسرگزینی با توجه به این عوامل انجام شود در این صورت می‌توان انتظار داشت که آنها از زندگی زناشویی سازگاری برخوردار باشند. گاهی نظام خانواده به لحاظ مسائل مذهبی، روانی، اجتماعی و اقتصادی دچار لغزش و تزلزل می‌شود که در این صورت زوجها با خویشتن‌داری و استفاده از مشاوره خانوادگی می‌توانند مشکلات خود را بازنگری کرده و به راه حل مناسبی دست یابند.

از محدودیت عمده این پژوهش، نظرات دبیران مرد و زن به صورت یک جانبه بررسی شده و امکان جمع‌آوری نقطه نظرات زن و شوهرها به ویژه پیرامون سازگاری زناشویی فراهم نبوده است. نظر به اینکه در مطالعات طولی می‌توان وضعیت رابطه و ویژگی‌های شخصیتی و اطلاعات از وضعیت گذشته فرد را به عنوان عوامل تعیین‌کننده موفقیت و سازگاری در زندگی زناشویی بررسی کرد، لذا پیشنهاد می‌شود با استفاده از مطالعه طولی، تأثیر نگرش مذهبی و هیجان‌خواهی بر سازگاری زناشویی بررسی شود تا تعمیم‌پذیری بیشتری برای یافته‌های این پژوهش تأمین شود.

منابع

- احمدی، خدابخش؛ علی فتحی آشتیانی، علی‌رضا عرب‌نیا، (۱۳۸۵). بررسی رابطه بین تعییدات مذهبی و سازگاری زناشویی، فصلنامه خانواده‌پژوهی دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۵، ص ۵۵.
- بهرامی احسان، هادی، (۱۳۷۸). بررسی مؤلفه‌های بنیادین سازش یافتگی در آزادگان ایرانی، رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس.
- حر عاملی، محمدبن حسن، (۸۵-۱۳۸۴ قمری). وسائل الشیعه، تصحیح و تحقیق عبدالرحیم ربانی شیرازی، جلد‌های ۱۴ و ۱۵، بیروت، دار احیاء التراث العربی.
- خدایپناهی، محمد کریم، (۱۳۷۴). بررسی نقش تهییج طلبی در تحکیم روابط زناشویی، رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس.
- خدایاری فرد، محمد، (۱۳۷۸). تهیه مقیاس اندازه‌گیری اعتقادات و نگرش مذهبی، گزارش طرح نهایی پژوهش، دانشگاه تهران.
- خدایاری فرد، محمد، روح‌الله شهابی و سعید اکبری زردخانه، (۱۳۸۶). رابطه نگرش مذهبی با رضایت مندی زناشویی در دانشجویان متأهل دانشگاه تهران، فصلنامه خانواده‌پژوهی سال سوم، شماره ۱۰.
- دانش، عصمت، (۱۳۸۴). نقش خودشناسی در درمان اختلافات زناشویی، تهران، گلشن اندیشه.
- رازفر، زهرا، (۱۳۸۰). بررسی رابطه نگرش مذهبی و خویشتن‌داری در نوجوانان سوم راهنمایی و سوم دبیرستان شهر تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء (س).
- رضایی، محمد، (۱۳۸۳). افزایش آمار طلاق در کشور، روزنامه اطلاعات، سال دوازدهم، شماره ۴۱۵۰، ص ۲.
- سرآبادی، زهرا، (۱۳۸۳). نقش هیجان‌خواهی در بروز تعارضات زناشویی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- سیف، سوسن، (۱۳۸۲). تئوری رشد خانواده، تهران، دانشگاه الزهراء (س).

شریفی، طیبه، (۱۳۸۱). بررسی رابطه نگرش دینی با سلامت عمومی، افسردگی، اضطراب، پرخاشگری و شکیبایی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اهواز، پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی اهواز.

شولتز، دوان و شولتز، سیدنی، (۲۰۰۵). نظریه‌های شخصیت، ترجمه یحیی سید محمدی، تهران، ویرایش.

صادقی، سوسن، (۱۳۸۴). بررسی عوامل شخصیتی مؤثر در سازگاری زناشویی شهر اصفهان، هفته نامه فرهنگ و پژوهش، شماره ۱۸۷، ص ۳۰.

صفاری، راحله، (۱۳۸۵). مقایسه سطح هیجان‌خواهی و افسردگی نوجوانان دختر ساکن مراکز شبانه روزی با نوجوانان دختر غیر شبانه روزی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه شهید بهشتی.

علی محمدی، حمیرا، (۱۳۸۰). بررسی رابطه نقش جنسیتی با سازگاری زناشویی دانشجویان متأهل تهرانی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه الزهراء (س).

فروغان فر، مریم، (۱۳۸۵). بررسی رابطه شیوه‌های حل مسأله با سازگاری زناشویی در دانشجویان متأهل دانشگاه شهید بهشتی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه شهید بهشتی.

کاوی، استفان، (۱۳۸۱). هفت عادت خوب خانواده، ترجمه سوسن ملکی، تهران، مادر. کجفاف، محمد باقر، حمید طاهر نشاط دوست و قاسم خالویی، (۱۳۸۴). بررسی رابطه بین هیجان‌خواهی و میزان رضایت زناشویی، ماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه شاهد، شماره ۱۰.

مظاهری، عین الله، (۱۳۸۳). جوانان و انتخاب همسر، قم، دفتر تبلیغات اسلامی. ملازاده، جواد، (۱۳۸۱). رابطه سازگاری زناشویی با عوامل شخصیت و سبک‌های مقابله‌ای در فرزندان شاهد، رساله دکترا، دانشگاه تربیت مدرس تهران.

مؤمن زاده، فرید، (۱۳۸۱). ارتباط تفکرات غیر منطقی و الگوهای دلبستگی با سازگاری زناشویی، فصلنامه علمی- پژوهشی دانشگاه شهید بهشتی، سال اول، شماره ۴.

میرهاشمیان، حمیرا، (۱۳۸۰). تأثیر اعتقادات مذهبی در شکل‌گیری مکان کنترل و نیمرخ روانی دانشجویان دانشگاه‌های تهران، فصلنامه دانشگاه آزاد اسلامی، شماره ۲.

هومن، حیدر علی، (۱۳۸۴). استنباط آماری در پژوهش رفتاری، تهران، سمت.

یاوری، فاطمه، (۱۳۸۵). تأثیر فیلمهای معناگرا با توجه به شاخصهای شخصیتی بر نگرش مذهبی و احساس معنابخش بودن زندگی در دانشجویان مقطع کارشناسی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه شهید بهشتی.

- Ballard - Reisch, D. S & Weigel , D. J, (2002).** *Communication proceses in Marital commitment Theory and Research*, New york.
- Beti- Hallahame, B & Argyle, M, (2002).** *The psychology of Religious Behavior, Belief and Experience*, New York, Routledg.
- Egall, E, Kroll, J, Carry, K, Johnson, M & Erickson, P, (2003).** Eysenck personality scale and religiosity in a US outpatient sample, *Personaliy and Individual Difference*, 37, 1023- 1031.
- Fowers, B. J & Olson, D. H, (2005).** ENRICH marital inventory. A Discriminant validity and cross validation assessment, *Journal of Marital and family Therapy*, 15, 65- 79.
- Francis, L. J, (2001).** *The psychology of gender differences in religion: A review of empirical research*, *Religion*, 27, 81-9.
- Ferraro, K. F & Kelly-Moor, J. A, (2006).** Religious consolation among men and women: Do health problem spure seeking?, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 39, 220-234.
- Greef, A. P, (2001).** Characteristics of families that function well, *Journal of family Issues*, 21, 948- 962.
- Kaslow, F & Robinson, J. A, (2000).** Long- Term Satisfying Marriages, *The American Journal of family Therapy*, Vol. 24, No 2.
- Loewenthal, K. M, Macleod, A. K & Cinnirella, M, (2002).** Are women more religious than men ? Gender differences in religious activity among different religious group in the UK, *Personaliy and Individual Differences*, 32,133-139.
- Mcfadden,S.H, (2002).** *Religion and Aging*, University of Wisconsin Oshkosh.
- Spanier, G. B, (1976).** Measuring dyadic adjustment: New scale for assessing the quality of marriage and similar dyads, *Journal of Marriage and Family*, 38, 15-28.
- Storch, M, (2006).** Piercings are a girls best friend ? Body art study shows gender preferences, *UfNew. Now*, 30.
- Zuckerman, M, (1978).** Exprence and sensation seeking scale, *Joof Bahavioral assessment*, Vol. 6. N. 2.
- Zuckerman, M, (2000).** Sensation seeking trait as a factor in marital adjustment, *Journal of sex and marital adjustment*, 40, 367-393.